

Kijk

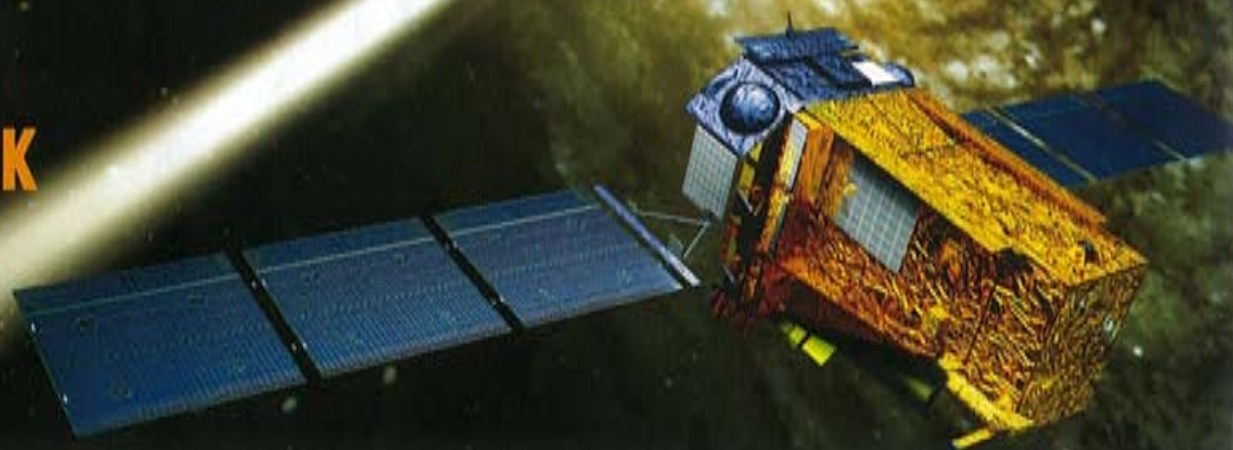
WEET MEER!

STUDENTEN
SPECIAL
THEMA: RISICO

ÖTZI:
IJSKOUDE
MOORDZAAK

DE DODELIJKE GAMMA-FLITS

Met een
Spitfire
de lucht in

www.kijk.nl

Nederlandse studenten hebben de naam dat ze nogal onverschillig zijn als het om de strijd tegen allerlei vormen van onrecht gaat. Toch staan ze vaak vooraan bij demonstraties en andere protestacties. En ook voor activist kun je trouwens studeren.

TEKST: LINDA VAN WIJK

ACTIE, ACTIE

We zitten gearmd op de grond van een koud kraakpand in Leiden.

De trainers van de activistenschool lopen langs en leggen uit hoe we onze handen en benen stevig met elkaar kunnen verstrengelen, zodat er een ketting van mensen ontstaat die de ME niet één-twee-drie uit elkaar rukt. Zodra we stevig ingehaakt zitten, kruipen de trainers in de rol van de ME: met stokken die in krantenpapier gewikkeld zijn komen ze op ons af, schreeuwen, slaan en sleuren de actievoerders één voor één weg. De golden retriever van een van de trainers speelt voor politiehond. Ze kwispelt. Er wordt gegild en gelachen.

Nederland heeft als enige land in Europa een activistenschool waar doorgewinterde actievoerders hun kennis overdragen aan actievoerders in spe. Ik doe mee aan de training die activisten voorbereidt op de G8-top in het Franse Evian (juni 2003). Ze zijn van plan de toegangswegen naar de vergaderplek te blokkeren. Tijdens het voorstelrondeje blijkt dat de meeste deelnemers hier zijn omdat ze bang zijn voor geweld en willen weten hoe je escalatie kunt voorkomen. Duncan, leraar oosterse vechtsporten, komt met een ontzuochterende mededeling: "Als je aan de blokkade meedoet, is het naïef om ervan uit te gaan dat jou niets overkomt." Hij geeft een workshop zelfverdediging. "De ME maakt geen onderscheid in de massa demonstranten," zegt hij. "Of je nu een pacifist

bent die met een witte vlag zwaait of een autonoom die een steen gooit en daarmee de ME provoceert, voor hen is het één pot nat. Het is hun taak om de actievoerders af te voeren."

Duncan laat zien hoe je met een scheenbeschermers om je pols klappen af kunt weren en drukt ons op het hart dat je een ME'er in de ogen moet blijven kijken terwijl je achteruitloopt. "Als je je omdraait voordat je wegloupt, kan hij je op je nieren en je lever slaan. Knipper niet met je ogen; dan zie je waar de wapenstok neerkomt." Dat laatste lijkt mij een beetje te veel gevraagd van een beginnend activist, maar volgens onze leraar hebben we het hier over een basistechniek.

Slappe hap?

In de jaren zestig en zeventig leidden studentenopstanden tot ware revoluties. In Parijs en Amsterdam demonstreerden studenten voor meer rechten. In Praag ontkeenden massale studentenprotesten in 1989 de 'fluwelen revolutie' die tot vrije verkiezingen leidde en een einde maakte aan de alleenheerschappij van de communistische partij. En wie kent de foto niet van de Chinese student die in Peking zijn hand opsteekt om een tank tot stilstand te dwingen? Daar werden de studentenprotesten voor meer democratie door het leger overigens met harde hand neergeslagen.

Nee, dan zijn die Nederlandse studenten

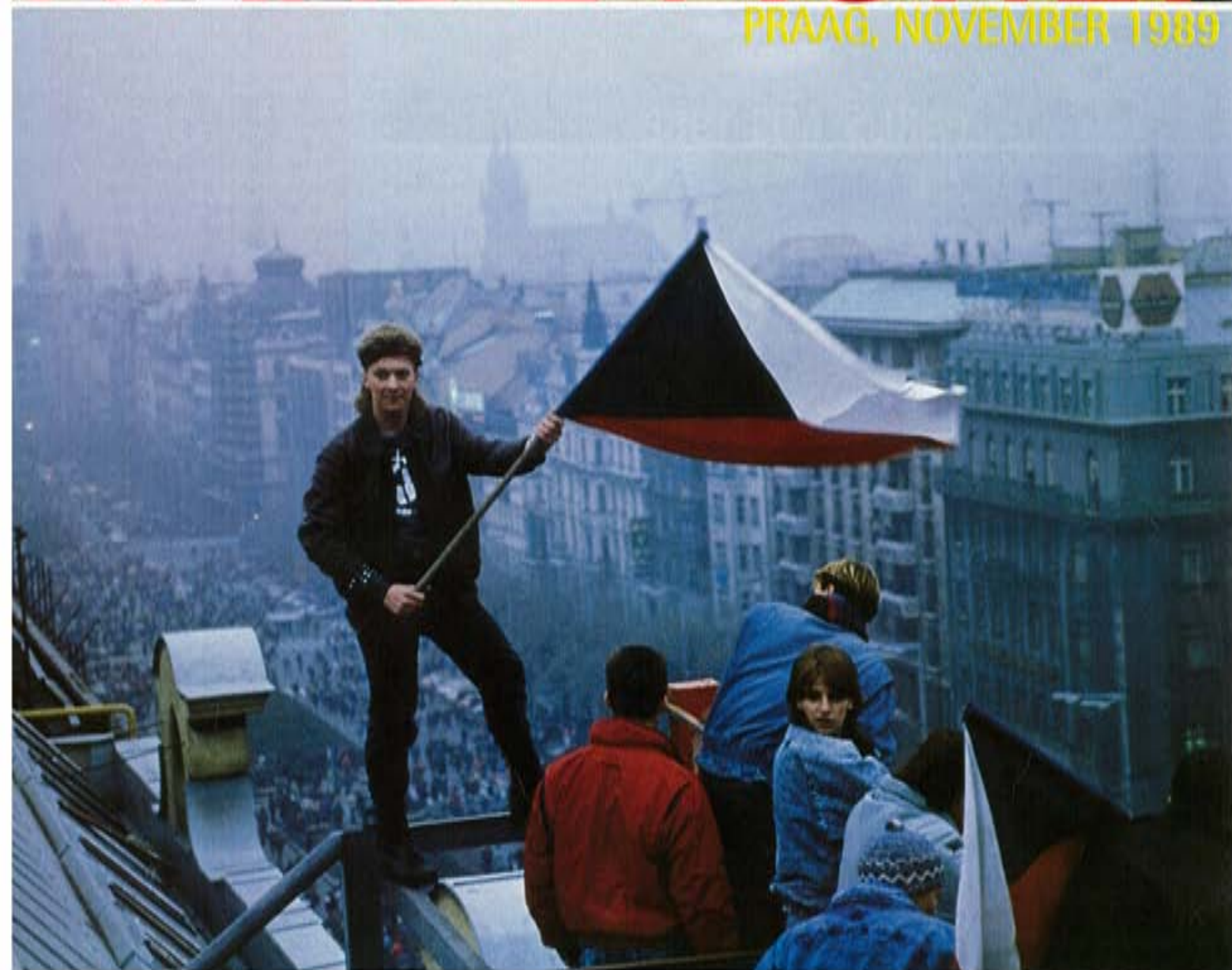

van tegenwoordig maar slappe hap. Veel te druk bezig met hun prestatiebeurs om nog in actie te komen. "Dat is een verkeerd beeld," zegt Jan-Willem Duyvendak, hoogleraar sociologie aan de Universiteit van Amsterdam en gespecialiseerd in het onderwerp actievoeren. "Actievoeren is helemaal terug van weggeweest. Jongeren van nu zijn meer sociaal bewogen dan die uit de jaren tachtig en negentig. Het percentage studenten onder antiglobalisten en autonomen die tijdens EU- en G8-tops actievoeren is enorm hoog. De babyboomgeneratie houdt de mythe dat zij actiever was maar wat graag hoog. Maar de cijfers vertellen toch echt een ander verhaal. Hoogtepunt was destijds de demonstratie tegen de invoering van duizend gulden collegegeld. Daar kwamen tienduizend mensen op af. Als er nu 10.000 of 15.000 man op het Malieveld in Den Haag staan, besteden de media daar nauwelijks aan-

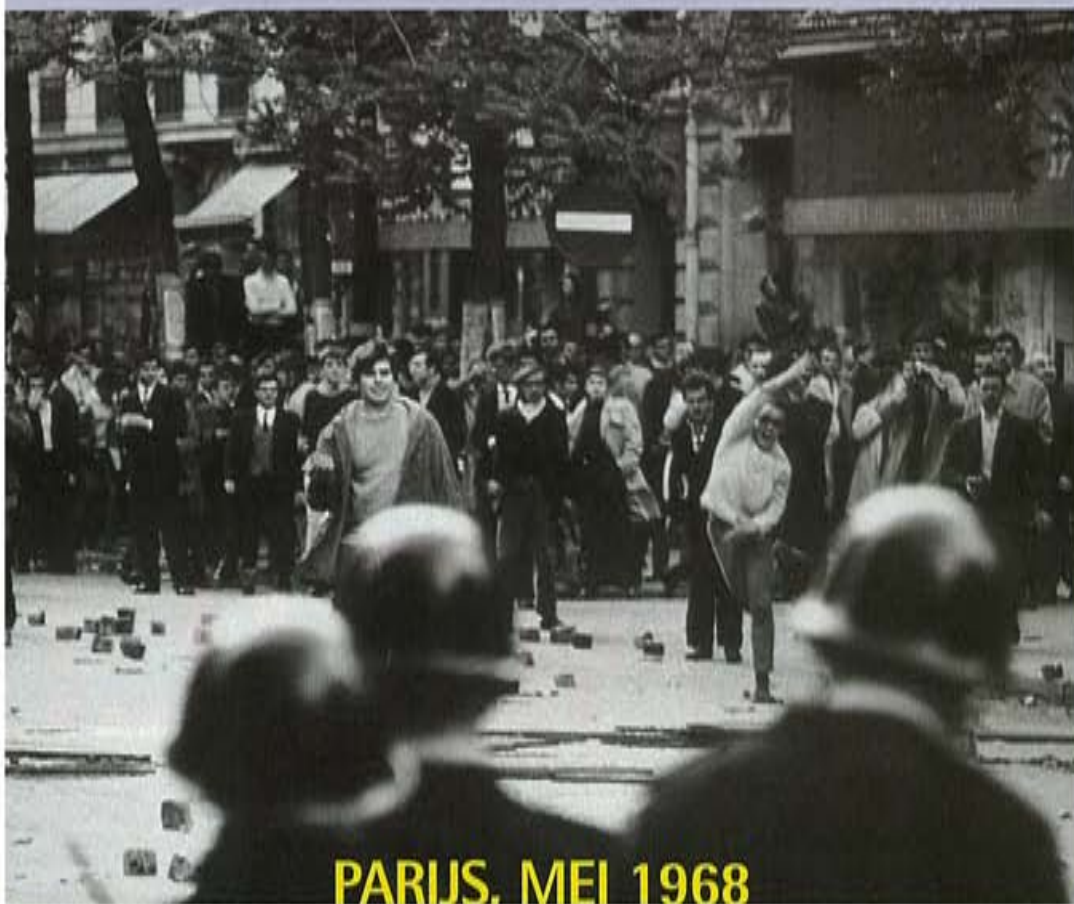

PRAAG, NOVEMBER 1989

PARIJS, MEI 1968

FOTOL: BLOK/AGENCY/ANSA/EP

dacht aan," stelt Duyvendak. De twaalf deelnemers aan de training van vandaag zijn antiglobalisten en inderdaad allemaal student. Antiglobalisten zijn het er niet mee eens dat de rijkdom in de wereld zo oneerlijk verdeeld is. Ze vinden het geen goed idee dat de zeven rijkste industrielanden-plus-Rusland afspraken met elkaar maken om hun handelspositie te versterken, omdat daarmee de kloof tussen rijk en arm alleen maar groter wordt. Als ik vertel dat ik nog niet weet of ik naar de GB-top in Evian ga, zegt iemand: "De Autonomenbus is al vol, maar er is nog plek in de Aseebus. Moet je ze even mailen." Zo makkelijk gaat dat. Vanuit Neder-

land vertrekken bussen vol actievoerders richting GB. Actievoerders vinden elkaar via internet, wisselen ideeën uit en bereiden hun acties voor. De informatie is openbaar, zodat ook de politie weet wat hij verwachten kan.

Hot festivalgevoel

Bij de actiegroepen zijn nieuwelingen van harte welkom. Ik krijg het idee dat de 'actievoerdersdorpen' in Evian eenzelfde aantrekkingskracht hebben als zomerfestivals zoals Pinkpop of Lowlands. Een groot voordeel van een bus is dat je onderweg naar de top vrienden kunt maken om alvast een *affinity group* te vormen. Peer, een vijftigplusser op geitenwollen sokken en sandalen, legt dit fenomeen uit. Hij begint zijn workshop met een vergeeld filmpje van een anti-kernenergie-demonstratie uit de jaren tachtig waar hij indertijd aan mee heeft gedaan. We zien hoe de ME een blokkade van actievoerders opruimt. Het gaat er gemoedelijk aan toe: actievoerders en ME'ers praten met elkaar en lachen. Dat verbaast me. Op mijn netvlies staan nog de journaalbeelden van de confrontatie tussen ME en actievoerders rond de top in Genua in 2001. Daar kwa-

De straat op!

Juni 1976: Zwarte scholieren in Soweto (Zuid-Afrika) protesteren tegen de ongelijke verdeling van kwaliteit in het onderwijs. Officieel dodental: 23. Onofficiële schattingen lopen op tot 200 doden.

Mei 1968: Studenten demonstreren in Parijs tegen het onderwijssysteem en tegen president Charles de Gaulle. De protestacties slaan over naar de arbeiders. Het land ligt weken lang lam en uiteindelijk stapt De Gaulle op.

Oktober 1968: Vlak voor de Olympische Spelen in Mexico-Stad protesteren studenten tegen de grote invloed van Amerika op de Mexicaanse politiek. Delen van de bevolking gaan meedoen. Tijdens rellen vallen er tientallen doden. Na twee maanden komt het op het Plein van de Drie Culturen tot een massaslachting met 300 doden en duizenden gewonden en gevangenen. Het duurt nog twee maanden voordat de rust weergekeerd is.

Mei 1970: Studenten en docenten van de Kent State University (Ohio) protesteren tegen de Amerikaanse inval in Cambodja. Vier studenten worden door de National Guard doodgeschoten.

Mei 1980: Zuid-Koreaanse studenten demonstreren voor democratie en tegen de strenge wetgeving. Als oppositieleider Kim Dae-jung opgesloten wordt, volgen er protesten in de stad Kwangju. Die worden hardhandig neergeslagen, maar het blijft er nog acht dagen onrustig. Schattingen over het aantal slachtoffers lopen uiteen van 200 tot 2000.

Mei 1989: Chinese studenten grijpen een staatsbezoek van de Russische president Michail Gorbatsjov aan om voor meer democratie te demonstreren. Het leger treedt hardhandig op. Er worden onder andere tanks ingezet en er vallen honderden doden.

Juni 2003: In de Iraanse hoofdstad Teheran protesteren studenten tegen de traagheid waarmee hervormingen doorgevoerd worden. Vierduizend studenten en burgers worden gearresteerd

men 300.000 actievoerders op af, er vielen honderden gewonden, en één demonstrant werd doodgeschoten.

"Affinity groups zijn kleine groepen van tien tot vijftien demonstranten die afspreken dat ze binnen de grote demonstratie bij elkaar blijven," legt Peer uit. "Ook wordt er een woordvoerder aangewezen." Door een dergelijke organisatiestructuur is het mogelijk om binnen een demonstratie van

PEKING, MEI 1989

tienduizenden mensen toch tot snelle beslissingen te komen. Zodra zich een onverwachte situatie voordoet (bijvoorbeeld als de blokkade verplaatst moet worden), komen de woordvoerders van de diverse affinity groups bij elkaar voor overleg.

Nederlandse aanpak

Doordat Nederland lid van de EU is, krijgen politieke kwesties en protesten een internationaler karakter. Topoverleg van de EU en de G8, waarvoor veel media op de been zijn, biedt een uitgelezen mogelijkheid om tegen de globalisering van de wereld-economie te protesteren. Volgens Jan-Willem Duyvendak is een gevolg van het internationaler worden van het actievoeren dat het meer geweld met zich meebrengt.

"De economische schade, zoals vernielingen en de kosten voor het inzetten van politie en ME, is vele malen groter dan vroeger. De hardere aanpak van politie en actievoerders, iets dat in de ons omringende landen al langer gebruikelijk was, is overgewaaid naar Nederland."

Otto Adang, gedragswetenschapper en als onderzoeker werkzaam bij de Nederlandse Politie Academie, is het daar wat Neder-

land betreft niet mee eens. Hij ziet uiteraard ook dat de protesten internationaler worden, maar stelt dat er bij de acties die binnen Nederland plaatsvinden absoluut geen sprake is van een toename van geweld. "De grootste acties die wij de afgelopen jaren hebben gehad, waren de Eurotop in 1997 in Amsterdam, de ontruiming van bezette boerderijen uit protest tegen de aanleg van de Betuwelijn, en het Europees kampioenschap voetbal 2000. Bij het laatste evenement werd de Nederlandse politie wereldwijd geprezen voor de zachte aanpak en de prettige manier van ordehandhaving. Ook bij de ontruiming in verband met de Betuwelijn viel het juist op dat er met de activisten onderhandeld werd."

Wel wordt er op politiek niveau rekening gehouden met een toename van geweld. Zo zorgde een wetswijziging ervoor dat mensen tijdens het EK makkelijker gearresteerd konden worden. In de praktijk hoefden politie en ME daar helemaal geen gebruik van te maken. De 'oude' middelen waren toereikend om de orde te herstellen.

Kat-en-muis-spel

Zodra je "door openbare actie te voeren

FOTO: DEVELLE/GAMMA/REX

een bepaalde doelstelling probeert te bereiken", ben je volgens de Van Dale aan het actievoeren. Hulporganisaties en politieke partijen vallen dus ook onder deze definitie. In de volkmond zijn activisten meestal mensen die tegen de gevestigde orde aan schoppen. Als je op internet zoekt, kom je alleen in Nederland al honderden groeperingen tegen: antiglobalisten, autonomen, pacifisten, socialisten, milieu-activisten, anarchisten. Van anti-oorlog tot anti-alles. Ruwweg zijn er drie categorieën. Tot de eerste categorie behoren groepen die geweldloze methoden, zoals lobbyen, informatieverbreiden en demonstreren, toepassen. Ze gebruiken het

FOTO: FRANZIS DEBAWRE/SAMMA/IMP

VREEDZAME ACTIES

FOTO: BLITSE/FOTOCOURIER

Helemaal boven: Stil protest tegen kern-energie voor het gebouw van het Europese parlement in Straatsburg. Hierboven: Agenten verwijderen Greenpeace-demonstranten tijdens het bezoek dat George Bush in juni 2001 aan Brussel bracht.

recht op vrije meningsuiting en houden zich aan de regels. De tweede categorie actievoerders verstoort de openbare orde; er wordt schade aangericht aan materiële zaken. De bijbehorende technieken zijn blokkades en bezettingen. Omdat je tijdens deze acties de maatschappij ontregelt, krijg je de politie en de ME tegenover je. Die zijn er immers om de orde te handhaven. Tijdens bezettingen en blokkades wordt economische schade toegebracht. Als je jezelf aan de spoorrails vastketent, loopt het dienstrooster van de spoorwegen in de soep en als je een spandoek aan een kernreactor wilt hangen, moet je eerst het hek doorknippen. Blokkades en bezettingen leiden

vaak tot een kat-en-muis-spel tussen actievoerders en politie. Als een actievoerder zich aan de spoorrails vastketent om een militair of nucleair transport tegen te houden, weet de politie heus wel dat diegene een punt wil maken, maar niet dood wil. Het is de plicht van de politie om de activist te redden. Maar het spel loopt ook wel eens uit de hand. Zodra blijkt dat praten geen zin meer heeft, doet de ME het vizier omlaag en het schild omhoog en wordt de menigte uit elkaar gedreven. Er worden bij deze acties mensen gearresteerd en de AIVD (Algemene Inlichtingen en Veiligheidsdienst) legt dossiers aan van de ordeverstoorders. De AIVD is wettelijk bevoegd om de telefoon van actievoerders af te tappen, hun computers te hacken en dossiers aan te leggen, omdat activisten een potentieel gevaar voor de gevestigde orde vormen.

De allerhoogste prijs

En dan komen we bij de echt gewelddadige actievoertechnieken. Acties waarmee je anderen en jezelf kwaad doet: kidnapping, gijzeling, aanslagen of moord. Door met een hongerstaking of zelfverbranding aandacht voor je doel te vragen, doe je alleen jezelf geweld aan. Alle andere gewelddadi-

ge actievoertechnieken gaan ten koste van anderen. De plegers zijn terroristen, criminelen of moordenaars. Voorbeelden zijn de zelfmoordacties van Palestijnen die zichzelf opblazen om zoveel mogelijk slachtoffers onder Israëliërs te maken, de politieke moorden die opgeëist worden door organisaties zoals de ETA (uit Spaans Baskenland), of alle andere soorten aanslagen waarbij doden vallen. Deze acties krijgen veel media-aandacht, maar de technieken zijn niet erg efficiënt: het doel wordt niet bereikt. Integendeel, ze leiden tot woede en de roep om vergelding.

Mijn mede-cursisten zweven een beetje tussen actievoermethode één en actievoermethode twee. Rutger, een 21-jarige student, zegt: "Ik heb zeven keer een petitie in een la zien verdwijnen. Nu ben ik zover dat ik geloof dat het grootkapitaal pas luistert als het ze geld kost. Ik ben klaar om een kantoor te bezetten, zodat er bijvoorbeeld driehonderd man een dag niet kunnen werken. Hoe ver ik wil gaan met actievoeren, weet ik nog niet. Eerst eens kijken hoe het is om gearresteerd te worden. Wie weet schrik ik me rot en houd ik het voor gezien. Of misschien denk ik wel: is dit alles?"